

01. Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" Adlı Şiirinde Geçen Kelime Gruplarının Morfolojik Açından İncelenmesi¹

Fatma KOÇ²

APA: Koç, F. (2024). Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" Adlı Şiirinde Geçen Kelime Gruplarının Morfolojik Açından İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 1-14. DOI: 10.29000/rumelide.1469383.

Öz

Necip Fazıl, Türk edebiyatında çok sayıda eser veren ve eserlerinde farklı temaları ele alan değerli şairlerdendir. Şair ve fikir adamı olan Fazıl, sahip olduğu fikirler noktasında birtakım değişiklikler yaşamıştır. Yazdığı eserler fikirlerini içermekle birlikte yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Arvası ile tanıştıktan sonraki süreçte hayatında bir dönüm noktası yaşamış ve eserlerinde tasavvufi konulara yönelmiştir. Şiir, tiyatro, makale, deneme olmak üzere edebiyatın farklı türlerinde eserler vermiştir. Çok yönlü olan şair aynı zamanda bir sanatkârdır. Şairin yazmış olduğu "Sakarya Türküsü" adlı şiir millî duyguları dile getiren ve vatan sevgisini vurgulayan bir özelliğe sahiptir. Şair, Ankara'dan dönüş yolculuğu sırasında Sakarya nehrinin akışından esinlenerek bu şiiri yazmıştır. Kelime grupları, dil bilgisinin temelini oluşturan yapılardan biridir. Söz konusu yapılar içerisindeki dizilim ve görünüm, tümcenin hem yapı hem de anlam olarak sahip olduğu konumu etkilemektedir. Çalışmanın merkezini oluşturan şiirde, dil ve duygu bağlantısı kontrollü bir şekilde yer almakta ve niteleyici sözler bakımından zengin bir yere sahip olmaktadır. Şairin şiirde yansıttığı dil ile duygu arasındaki ilişki, kelime gruplarında da kendini hissettirmiş ve bunun neticesinde şairin vermek istediği mesaj daha da netleşmiştir. Dolayısıyla kelime gruplarının yapısı ve dizilimi, tümceyi birçok bakımdan etkilemektedir. Çalışmada Necip Fazıl'ın "Sakarya Türküsü" adlı şiirinde mevcut olan kelime grupları, morfolojik açıdan incelenecek ve bu kelime gruplarının cümle içerisindeki görünimleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Sakarya Türküsü, Morfoloji, Kelime Grupları.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı - Turnitin, Oran: %20

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 14.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1469383

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Dr., Adıyaman University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Adıyaman, Türkiye), fkoc@adiyaman.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0003-2736-5459, **ROR ID:** https://ror.org/02s4gkg68, **ISNI:** 0000 0004 0369 5557, **Crossreff Funder ID:** 501100007814

Morphological Examination of the Word Groups in Necip Fazıl Kısakürek's Poem "Sakarya Türküsü"³

Abstract

Necip Fazıl is one of the valuable poets in Turkish literature who has written many works and dealt with different themes in his works. Fazıl, who is a poet and a man of ideas, has experienced some changes in terms of the ideas he has. The works he wrote contain his ideas and have a guiding quality. After meeting Arvasi, he experienced a turning point in his life and turned to Sufi subjects in his works. He produced works in different genres of literature including poetry, theater, articles and essays. The versatile poet is also an artist. The poem "Sakarya Türküsü" written by the poet has a feature that expresses national feelings and emphasizes the love of homeland. The poet wrote this poem inspired by the flow of the Sakarya River during his return journey from Ankara. Word groups are one of the structures that form the basis of grammar. The arrangement and appearances within these structures affect the position of the sentence in terms of both structure and meaning. In the poem that forms the center of the study, the connection between language and emotion takes place in a controlled manner and has a rich place in terms of qualifying words. The relationship between language and emotion reflected by the poet in the poem has also made itself felt in the word groups, and as a result, the message the poet wants to give has become clearer. Therefore, the structure and arrangement of word groups affect the sentence in many respects. In this study, the word groups in Necip Fazıl's poem "Sakarya Türküsü" are analyzed.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Sakarya Türküsü, Morphology, Word Groups.

Giriş

"Üstad", "kaldırım şairi" ifadeleriyle tanınan Necip Fazıl Kısakürek, Türk edebiyatında ve şiir dünyasında birçok esere imza atan önemli şairlerdendir. "Daha ömrünün genç yaşlarında "Üstat" olarak anılan Necip Fazıl, bütün edebiyat çevrelerinde en çok tartışılan isim olmuştur. "Kaldırımlar Şairi", "Hafakanlar Şairi", "Ben'in Şairi", "Mistik Şair", "Ruhçu Şair" ve ömrünün son yıllarında Türk Edebiyatı Vakfı tarafından düzenlenen törenle "Sultan-ı Şuara" unvanını kazanmıştır" (Şahsuvaroğlu, 2003, s. 17).

Edebiyatçı olan şair aynı zamanda bir düşünce adamı olup şair, yazar, fikir insanı olmak üzere birçok kimliğe sahiptir. Necip Fazıl, 1904 senesinde İstanbul'da dünyaya gelir. Dedesinden ve ninesinden okumayı öğrenir. Okul çağında edebiyata ve şiire ilgi duyar. Şiir denemelerini ise Bahriye Mektebi'nde yapar. Şair, şiirlerinde bireysel duygular, yalnızlık, metafizik, ölüm, mistik konularına yer vermiştir. "Daha sonra Ankara Devlet Konservatuvarı, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi ve Robert Koleji gibi önemli eğitim kurumlarında dersler verir. 1942'den sonra ise geçimini yazıları ve dergi yayıncılığından

³ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed in the preparation process of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 20

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 14.02.2024-Acceptance Date: 20.04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1469383

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

sağlamayı tercih eder. Böylece 1922'de kaleme aldığı ilk şiirleriyle başlayan yazı hayatı farklı alanlardaki yazılarıyla ölümüne kadar devam eder" (Okay, 2015, s. 17).

Çocukluk döneminde karmaşık duygular yaşayan şair, içe dönük ve yalnız bir kişilik sergilemektedir. Şairin bunalımlı ruh yapısı 30 yaşına kadar devam etmiştir. "Üstadın fikir sancısının, huzursuzluğunun temelinde "olamayışın" ve tam "bulamayışın" etkileri yer alır. 1934 öncesine ait şiirlerinde "ben" in psikolojik ve metafizik problemleri ağırlıktayken bu yıldan itibaren şairin yaşam felsefesinde ve varlığı algılayışında önemli değişimler görülür" (Karabulut, 2018, s. 86).

Şair 1921 senesinde Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünde kaydolmuş, eğitimine bir süre Paris'te devam etmiştir. Yurda döndükten sonra çeşitli memuriyet görevlerinde bulunmuştur. Bu süre zarfında eserlerini yazan şair 1934 yılında Nakşi şeyhi Abdülhakim Arvasi ile tanışmış hayata bakış açısı mühim derecede değişmiştir.

"Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış

Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış..." (Kısakürek, 2005, s. 39)

Şair, bazı suçlardan ötürü cezaevinde yatmış, daha sonraki dönemlerde ise Büyük Doğu Cemiyetini kurmuştur. Burada yayın faaliyetlerine devam etmiştir. Şair 25 Mayıs 1983'te vefat etmiştir.

"Türk şiiri denince ilk akla gelen isimlerden biri kuşkusuz Necip Fazıl Kısakürek'tir. O, Aruz ölçüsü karşısında bir türlü kökleşemeyen hece ölçüsünü sağlam bir şekilde ete kemiğe büründürerek Türk şiirinde yol almasını sağlamıştır. Şair bunu yaparken Türk dilinin bütün imkânlarından yararlanmışır." (Çetinkaya, 2019, s. 26).

Çalışmada Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" adlı şiirinde yer alan kelime grupları tespit edilecek ve cümleye kattığı anlamlar çözümlenecektir. Kelime gruplarının şiir içerisindeki konumu aynı zamanda anlama da yansıyacaktır. Dolayısıyla tespit edilen kelime grupları hem şekil hem de tematik açıdan değerlendirilecek ve kullanım sıklıkları belirtilecektir.

Amaç ve Yöntem

Çalışmada amaç Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" adlı şiirinde yer alan kelime gruplarının incelenerek analiz edilmesidir. Tespit edilen kelime grupları *İsim Tamlaması*, *Sıfat Tamlaması*, *Sıfat-Fiil Grubu*, *İsim-Fiil Grubu*, *Tekrar Grubu*, *Edat Grubu*, *Bağlama Grubu*, *Birleşik İsim Grubu*, *Ünlem Grubu*, *Sayı Grubu*, *Kısaltma Grubu* olmak üzere toplam 11 başlık altında incelenmiştir. Dil bilgisi içerisinde önemli bir alan teşkil eden kelime gruplarının oluşum yapısı ve dizilimleri büyük önem arz etmekte olup bu yapıların kuruluş zenginliğini ortaya koymak çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurularak Necip Fazıl Kısakürek'in Sakarya Türküsü adlı şiirinde yer alan kelime grupları ve dizilimleri, aralarındaki ilişkiler, diğer yapılar içerisindeki işlevleri tespit edilmiş ve elde edilen veriler ışığında sayısal veriler ele alınmış, sonuç bölümünde gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Kelime Grupları

Kelime grupları söz dizimi içerisinde anlatıma zenginlik katan unsurlardır. Her bir kelime grubu diğer kelimelerle bir araya gelerek anlam bütünlüğünün oluşmasına katkıda bulunur. Cümlelerin tamamını

oluşturmasalar da bir cümlemin meydana gelmesine yardımcı olurlar. Böylece ses birimleri, biçim birimi düzleminde; biçim birimleri, söz dizimi düzleminde; söz dizimi ise metin düzleminde ve metin de bağlam düzleminde anlam bulur (Karaağaç, 2015, s. 10). Cümle yapısının temelini oluşturan kelime grupları, cümle içerisindeki diğer yapıları hem anlam hem de şekil açısından etkilerler. Özellikle şiirlerde yer alan kelimeler, ahenk oluşturma amacıyla dizildikleri için söz diziminde anlamı çok yönlü duruma getirebilirler. Sözcük grupları, birbirinden ayrı iki unsuru içerisinde barındırmaktadır: 1. Bir yandan fikirleri ve anlamı gösteren işaretleri, 2. Öte yandan da bu fikirler arasındaki birtakım bağları (Üçok, 2014, s. 114).

Kelime grupları, araştırmacılar tarafından birçok farklı şekilde tanımlanmıştır:

Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu (Korkmaz, 1992, s. 100).

Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir (Karahana, 2011, s. 39).

Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir (Ergin, 1989, s. 353).

Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna, biz, kelime grubu adını vereceğiz (Deny, 1943, s. 709).

Banguoğlu ise kelimeler arasındaki bağlantıya değinerek kelime gruplarını şu şekilde ifade etmiştir:

"Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri diyoruz." (Banguoğlu, 1995, s. 496).

Kelime grupları kavramları en verimli şekilde dile getirmek için başvurulan kolaylıklardır (Hatipoğlu, 1988, s. 243-244).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* adlı kitaplarında, "Belirtme grupları, birden fazla kelimedenden oluştuğu halde cümledeki görevleri bakımından tek kelime gibi değerlendirilen, tek kelime gibi çekimlenen gruplardır. Bu gruplarda her bir kelime, başka bir kelimenin taşıdığı kavramı daha yakından belli etmek için kullanılır. Bu bakımdan belirtme gruplarında bir belirten ve bir de belirtilen olmak üzere en az iki kelime bulunur. Bu kelimelerden belirten ögesi, ek şeklinde de kendini gösterebilir. Kolum (benim kolum), yolu (onun yolu), evleri (onların evleri) vb." (2013, s. 19) şeklinde tanımlamışlardır.

Birden çok sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, tümcede bir tek sözcük gibi iş gören; tümceden küçük, sözcükten büyük, anlamlı geniş dil birliğine "sözcük öbeği" adı verilir (Kükey, 1975, s. 3).

"Kelime Grubu (İng. word phrase, Fr. Groupe de mot, Ru. slovosocetaniye), yalın veya türemiş bir sözcükle karşılanamayan kavramların ifadesi için veya cümlede anlamın bütünlüştürülmesini sağlayacak

görevli unsurları oluşturmak için bir araya getirilen anlamlı veya hem anlamlı hem de görevli kelimelerin oluşturduğu topluluğun dilbilgisindeki terim karşılığıdır" (Topaloğlu, 1989, s. 115).

"Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime grupları meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimeymiş gibi işlem görmesidir. Çünkü; kelime grupları bir cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar" (Beserek, 1991, s. 28)

"Türkçede kelimelerin öbekleşmesindeki temel kural şudur: Önce yardımcı, sonra ana öge" (Ediskun, 1999, s. 114).

"Birden çok kelimededen oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle ve cümlelisi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün hâlinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat vb.) yerine kullanılan söz dizileridir" (Delice, 2003, s. 17).

Kelime grupları, cümle içerisinde belirli bir işleve sahip olan ve birden fazla unsurun bir araya gelerek oluşturduğu görevli birimlerdir. Araştırmacıların tanımları gözden geçirildiğinde kelime gruplarının tümcenin bünyesinde yer alan anlamlı ve görevli bir grup olduğu, önemli bir görev üstlendiği, dildeki öbekleşme işlevini üstlendiği, yardımcı ve temel ögeye sahip olduğu, tümcede tek bir sözcük gibi işlev gördüğü ifade edilmiştir.

Sakarya Türküsü

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;

Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.

Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;

Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.

Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;

Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.

Akısta demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;

Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!

Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,

Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;

Çatlıyor, yırtmıyor yokuşu sökmek için.

Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?

Rabbim isterse, sular büklüm büklüm burulur,

Sırtına Sakaryanın, Türk tarihi vurulur.

Eyvah, eyvah, Sakaryam, sana mı düştü bu yük?

Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük!..

Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!

Binbir başlı kartal nasıl taşır kanarya?

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.

Hamallık ki, sonunda, ne rütbe var, ne de mal,

*Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan;
Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan.
Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân;
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmecele;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.*

*Vicdan azabına eş, kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!*

*İnsan üç beş damla kan, ırmak üç beş damla su;
Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu.
Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz gerçek;
Siz, hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?
Kafdağını assalar, belki çeker de bir kıl!
Bu ifritten sualin kılını çekmez akıl!
Sakarya; sâf çocuğu, mâsum Anadolu'nun,
Divanesi ikimiz kaldık Allah yolunun!
Sen ve ben, gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!
Akrebin kısıracında yoğurmuş bizi kader;
Aldırma, böyle gelmiş, bu dünya böyle gider!
Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!
Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya!..*

İnceleme

1. İsim Tamlaması

Bir ad başka adla ilgi durumu eki alarak veya almadan bir anlam bağı oluşturduğunda (Korkmaz, 2019, s. 285) isim tamlaması oluşmaktadır. İsim tamlamaları bir ismin anlamının iyelik sistemi içinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır (Vural & Böler, 2016, s. 186). "Sakarya Türküsü" adlı şiirde 9 adet isim tamlaması tespit edilmiştir. Tamlamalardan "sırtına Sakarya'nın, divanesi ikimiz kaldık Allah

yolunun" olmak üzere ikisi devrik bir dizilimle kullanılmıştır. İncelenen metin şiir metni olduğu için devrik dizilimler anlamı daha da anlaşılır hâle getirmiştir.

İsim tamlamalarından 1 tanesinin tamlayan unsuru isim-fiil yapısından oluşarak isimleşmiştir.

dövün-mek vakti

Tespit edilen isim tamlamalarının görünümü ve türleri Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. İsim Tamlamaları

İsim Tamlamalarının Görünümü	İsim Tamlamalarının Türü
alın yazım	Belirtisiz İsim Tamlaması
sırtına Sakarya'nın	Belirtili İsim Tamlaması
Türk tarihi	Belirtisiz İsim Tamlaması
dövünmek vakti	Belirtisiz İsim Tamlaması
mermerlerin nabzında	Belirtili İsim Tamlaması
vicdan azabına	Belirtisiz İsim Tamlaması
sualin kılını	Belirtili İsim Tamlaması
divanesi <i>ikimiz kaldık</i> Allah yolunun	Zincirleme İsim Tamlaması
akrebin kısılcacında	Belirtili İsim Tamlaması

2.Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması, bir varlığı daha belirgin hale getirmek amacıyla, o varlığın taşıdığı özellikleri sayıp dökmektedir (Karaağaç, 2016, s. 701). "Sakarya Türküsü" adlı şiirde 29 adet sıfat tamlaması tespit edilmiştir. Tespit edilen sıfat tamlamalarında sıfat unsuru isim unsurunu niteleme, gösterme, soru ve belirsizlik yönlerinden tamamlamıştır. Sıfat unsurları *öbür, bir, bu, ağır, binbir başlı, mukaddes, acı, eski, çil çil, cömert, yeşil, şanlı, ne, deli, girift, öz, ölümlü, ölümsüz, sâf, mâsum, son* şeklindeki sözcüklerden oluşmaktadır.

Tespit edilen sıfat tamlamalarının görünümleri ve bu tamlamaları oluşturan sıfatların türleri Tablo 2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sıfat Tamlamaları

Sıfat Tamlamalarının Görünümü	Sıfat Tamlamalarını Oluşturan Sıfatların Türü
öbür yanda	İşaret Sıfatı
bir yük	Belirsizlik Sıfatı

bu yük	İşaret Sıfatı
bu dâva	İşaret Sıfatı
bu dâva	İşaret Sıfatı
bu dâva	İşaret Sıfatı
ağır imtihandır	Niteleme Sıfatı
binbir başlı kartalı	Niteleme Sıfatı
mukaddes yüke	Niteleme Sıfatı
acı bir lokma	Niteleme Sıfatı+ Belirsizlik Sıfatı
bu ân	İşaret Sıfatı
eski güneşleri	Niteleme Sıfatı
çil çil kubbeler	Niteleme Sıfatı
cömert Nil	Niteleme Sıfatı
yeşil Tuna	Niteleme Sıfatı
şanlı akıncı	Niteleme Sıfatı
ne gün	Soru Sıfatı
deli rüzgâr	Niteleme Sıfatı
bu girift bilmeceler	İşaret Sıfatı+ Niteleme Sıfatı
öz yurdunda	Niteleme Sıfatı
öz vatanında	Niteleme Sıfatı
bir hayata	Belirsizlik Sıfatı
ölümlü yalan	Niteleme Sıfatı
ölümsüz gerçek	Niteleme Sıfatı
bu ifritten	İşaret Sıfatı
sâf çocuğu	Niteleme Sıfatı
mâsum Anadolu'nun	Niteleme Sıfatı
bu dünya	İşaret Sıfatı
son Peygamber	Niteleme Sıfatı

3.Sıfat-Fiil Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde 9 adet sıfat-fiil grubu tespit edilmiştir. Sıfat-fiil gruplarından 6 tanesindeki sıfat-fiil unsuru, farklı unsurların birleşmesiyle oluşmuştur. Sıfat-fiil grupları aralarına sözcüğün girdiği

gruplar da tespit edilmiştir. Dolayısıyla fiil isimleri, sıfat-fiiller ve zarf-fiiller şeklinde kullanılan bu fiil şekilleri, kendilerini tamamlayan unsurlarla birlikte cümle değil, kelime grubu muamelesi görürler (Özkan vd., 2013, s. 582). Tespit edilen sıfat-fiil gruplarının görünüşleri ve dizilim yapıları Tablo 3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sıfat-fiil Grubu

Sıfat-fiillerin Görünümü	Sıfat-fiillerin Dizilim Yapısı
zehirle pişmiş aştan	(<i>isim+edat+sıfat fiil+isim</i>)
kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri	(<i>isim+çokluk eki+datif eki+sıfat-fiil+sıfat+isim</i>)
çil çil kubbeler serpen ordu	(<i>ikileme+isim+çokluk eki+sıfat-fiil+isim</i>)
hayat süren leşler	(<i>isim+sıfat-fiil+isim</i>)
gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız	(<i>isim+vasıta eki+sıfat-fiil+isim</i>)
giden şanlı akıncı	(<i>sıfat-fiil+sıfat+isim</i>)
akan benim	(<i>sıfat-fiil +isim</i>)
çıkan buluta	(<i>sıfat-fiil +isim</i>)
inen suya	(<i>sıfat-fiil +isim</i>)

4.İsim-Fiil Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde susamak ifadesi isim-fiil grubu olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen isim-fiil grubu toplam 1 adettir.

5.Tekrar Grubu

"Tekrar grubuna "ikileme" de denir. İkilemeler anlamı pekiştiren öbeklerdir." (Türk, 2020, s. 163). Şiirde mevcut olan tekrar grupları, ikileme şeklinde birbirini tekrar eden kelimelerden meydana gelmiştir. kıvrım kıvrım, basamak basamak, büklüm büklüm, çil çil olmak üzere 4 adet tekrar grubu tespit edilmiştir. Tespit edilen tekrar gruplarının görünüşleri ve türleri Tablo 4.'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Tekrar Grupları

Tekrar Gruplarının Görünümü	Tekrar Gruplarının Türü
<i>kıvrım kıvrım</i> akar	Zarf
<i>basamak basamak</i>	Zarf
<i>büklüm büklüm</i> burulur	Zarf
<i>çil çil</i> kubbeler	Sıfat

6.Edat Grubu

Bu grupta isim unsuru başta, çekim edatı (ile, için, kadar, göre, diye, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolayı vb.) sonda bulunur (Karahana, 2010, s. 63). "Sakarya Türküsü" adlı şiirde 2 adet edat grubu tespit edilmiştir. Bu grupta isim ögesi ek almakta serbesttir (Özkan & Sevinçli, 2013, s. 61). İkinci örnekte isim

belirtme durum ekini almıştır. Edat grupları *ise*, *için* edatlarından oluşmuş olup tespit edilen edat gruplarının görünümleri ve dizilimleri Tablo 5.'te gösterilmiştir:

Tablo 5. Edat Grupları

Edat Gruplarının Görünümü	Edat Gruplarının Dizilimi
benimse	(<i>isim+çekim edatı=edat grubu</i>)
yokuşu sökmek için	(<i>isim+belirtme durum eki+fül+isim-fül eki+çekim edatı=edat grubu</i>)

7.Bağlama Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde 5 adet bağlama grubu tespit edilmiştir. Şiirdeki bağlama grupları, *fakat*, *ne ... ne de ...*, *ve* bağlama unsuru ile kurulmuştur. Tespit edilen bağlama grupları *fakat*, *ne...ne*, *ve* bağlaçlarından oluşmuştur. Her unsur kendi vurgusunu taşır ve vurguları ayındır (Ergin, 2009, s. 380).

Tespit edilen bağlama gruplarının görünümleri ve bağlama gruplarını oluşturan bağlaçlar Tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Bağlama Grupları

Bağlama Gruplarının Görünümü	Bağlama Gruplarını Oluşturan Bağlaçlar
<i>Fakat</i> Sakarya başka,	Fakat
<i>ne</i> rütbe var, <i>ne de</i> mal,	Ne...Ne de
<i>ve</i> ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan	ve
sen <i>ve</i> ben	ve
kandan <i>ve</i> çamurdanız	ve

8.Birleşik İsim Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde 2 adet birleşik isim grubu tespit edilmiştir. Tespit edilen birleşik isimlerin ikisi de belirtisiz isim tamlaması yapısından oluşmuştur. Tespit edilen birleşik isim gruplarının görünümleri ve oluşum yapıları Tablo 7.'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Birleşik İsim Grubu

Birleşik İsim Gruplarının Görünümü	Birleşik İsim Gruplarının Oluşum Yapısı
1.Kafdağını	Belirtisiz İsim Tamlaması
2.Yüzüstü	Belirtisiz İsim Tamlaması

9.Ünlem Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde *hey Sakarya* ve *Eyvah, eyvah, Sakaryam* olmak üzere 2 adet ünlem grubu tespit edilmiştir. Ünlem grubu şiirde sesleniş bildirmekte olup üzüntü ifade etmektedir.

10.Sayı Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde 2 adet sayı grubu tespit edilmiştir. Sayı grupları söz dizimi içerisinde sıfat tamlaması işlevinde kullanılmıştır. Dilimizdeki sayıların, sayı grubu haricinde, tek kelime veya sıfat tamlaması oldukları görülür (Karahana, 2004, s. 36).

üç beş damla kan

üç beş damla su

11.Kısaltma Grubu

"Sakarya Türküsü" adlı şiirde 9 adet kısaltma grubu kullanılmıştır. Kısaltma grupları söz dizimi içerisinde birtakım eklerle birbirine bağlanarak kelime grubu oluşturur. Jean Deny, Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi) adlı eserinde yönelme, bulunma, ayrılma grubu şeklindeki yapıları sıfat tamlaması olarak ifade etmiştir. (Deny, 1941, s. 722-723). Tahir Nejat Gencan, Dilbilgisi adlı eserinde kısaltma gruplarını "kurallı birleşik sıfat" olarak ele almıştır (Gencan, 1981, s. 125-126).

Karaörs, Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri adlı eserinde "kısaltma grupları" nı "isnat grubu, ilgi (genitif) grubu, yaklaşma (datif) grubu, bulunma (lokatif) grubu, uzaklaşma (ablatif) grubu ve yapma (akuzatif) grubu" şeklinde altı gruba ayırmıştır (Karaörs, 1993, s. 26-29). Tespit edilen kısaltma gruplarının görünümleri Tablo 8.'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Kısaltma Grupları

Kısaltma Gruplarının Görünümü
bir yanda akan benim
yüke hamal
bana kefendir
sana tabuttur
kuşundan bir yük
köpükten gövdesine
vicdan azabına eş
yol onun
varlık onun

Sonuç

Fikir ve duygu merkezli eserler ortaya koyan Necip Fazıl Kısakürek, bakış açısında yaşadığı değişimlerle ön planda olmuştur. Şair "Sakarya Türküsü" adlı şiiri yolculuk esnasında Sakarya ırmağından etkilenerek yazmıştır. Şiir tema bakımından millî değerleri ve kahramanlık hislerini ihtiva etmektedir. Şair şiirde birçok benzetme, çeşitli imajlar ve zıtlıklar kullanmıştır. Bu noktada dilin olanaklarından büyük ölçüde yararlanması dikkat çekmektedir. Edebiyatın birçok türünde eser vermiş olan şairin dili kullanmadaki yetkinliği oldukça başarılıdır. Hem içerik hem de biçim unsurlarını dengeli bir şekilde kullanmıştır.

Çalışmada Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" adlı şiirinde mevcut olan kelime grupları incelenmiş ve analiz edilmiştir. İncelenen şiirde *İsim Tamlaması*, *Sıfat Tamlaması*, *Sıfat-Fiil Grubu*, *İsim-Fiil Grubu*, *Tekrar Grubu*, *Edat Grubu*, *Bağlama Grubu*, *Birleşik İsim Grubu*, *Ünlem Grubu*, *Sayı Grubu*, *Kısaltma Grubu* olmak üzere toplam 11 adet kelime grubu tespit edilmiştir. Tespit edilen kelime gruplarının kullanım sıklıkları Tablo 9.'da gösterilmiştir:

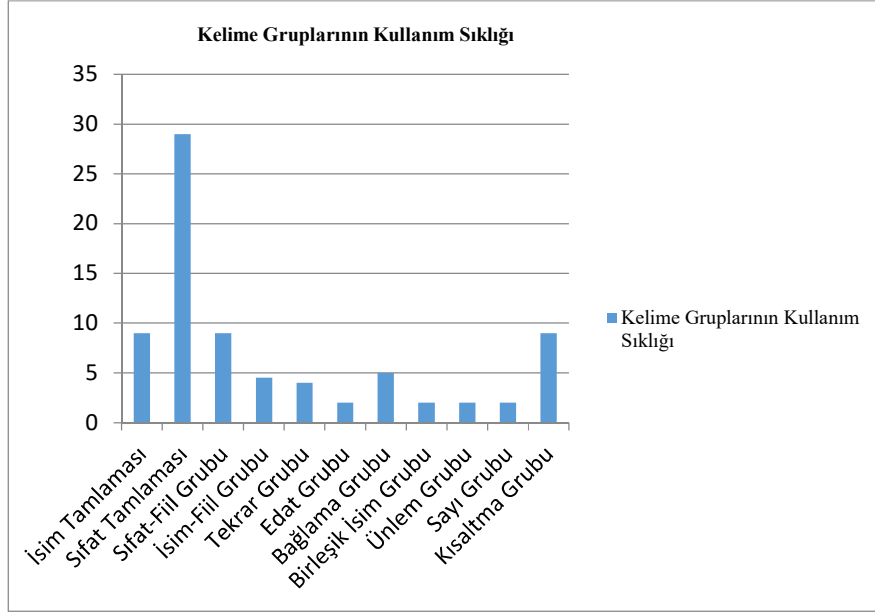
Tablo 9. Kelime Gruplarının Kullanım Sıklıkları

Kelime Grupları	Kullanım Sıklıkları
İsim Tamlaması	9
Sıfat Tamlaması	29
Sıfat-Fiil Grubu	9
İsim-Fiil Grubu	1
Tekrar Grubu	4
Edat Grubu	2
Bağlama Grubu	5
Birleşik İsim Grubu	2
Ünlem Grubu	2
Sayı Grubu	2
Kısaltma Grubu	9

Tablo 9.'da görüldüğü üzere en fazla kullanım sıklığı sıfat tamlaması başlığına aittir. Geriye kalan başlıklar ise hemen hemen yakın sıklıkta birbirini takip etmiştir. Şair şiirde niteleyici sözcükleri kullanmayı tercih etmiş ve bunu şiirdeki söz dizimine de yansıtmıştır. Niteleyici sözler şiire hem anlam hem de ahenk noktasında katkıda bulunmuştur.

Şair şiir içerisinde tezatlar kullanarak bir anlam bütünlüğü yakalamaya çalışmıştır. Buna ek olarak Türk milletinin millî bilincini harekete geçiren coşkulu bir söyleyişe de sahiptir. Dolayısıyla bu coşkulu söyleyiş, şairin kelime gruplarını yerli yerinde kullanmasıyla bağlantılıdır. Şairin dili kullanma becerisi üslûbuna tezahür etmiş ve böylece şiirin tamamı dil noktasında üst seviyeye ulaşmıştır.

Necip Fazıl Kısakürek'in "Sakarya Türküsü" adlı şiirinde tespit edilen kelime gruplarının kullanım sıklığı Grafik 1.'de gösterilmiştir.

Grafik 1. Kelime Gruplarının Kullanım Sıklıkları

- Kelime grupları, birden fazla kelimedenden oluşan yapı ve anlam bakımından bir bütünlüğe sahip olan dil birlikleridir. İncelenen şiirde tespit edilen kelime grupları 11 adet kelime grubu türü başlıklara ayrılarak kategorize edilmiştir. İncelenen isim tamlamalarından 4'ü belirtisiz isim tamlaması, 4'ü belirtili isim tamlaması, 1'i de zincirleme isim tamlaması türlerinden oluşmaktadır. Şiirde yer alan *divanesi **ikimiz kaldık** Allah yolunun* ifadesinde zincirleme isim tamlaması devrik bir yapıda kullanılmış olup tamlama unsurları arasında iki sözcük girmiştir.
- Şiir içerisinde 29 adet sıfat tamlaması tespit edilmiş olup bunlardan 8'i işaret sıfatı, 2'si belirsizlik sıfatı, 16'sı niteleme sıfatı, 1'i soru sıfatı, 1'i niteleme sıfatı + belirsizlik Sıfatı, 1'i işaret sıfatı+ niteleme sıfatı yapılarından oluşmuştur.
- Şiirde 9 adet sıfat-fiil grubu tespit edilmiş bunlardan 6'sının arasına başka sözcükler girmiş olup diğerleri ise sıfat-fiil+isim yapısından oluşmuştur.
- Şiirde 4 adet tekrar grubu tespit edilmiş olup bunlardan 3'ü zarf, 1'i sıfat görevinde kullanılmıştır.
- Şiirde 5 adet bağlama grubu tespit edilmiş olup bu bağlama grupları *fakat, ne...ne de, ve* bağlaçlarından oluşmaktadır.
- Şiir içerisinde 2 adet birleşik isim grubu tespit edilmiş bunlar belirtisiz isim tamlaması yapısından oluşmuştur.

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Beserek, A. (1991). *Türkçede Cümle Yapısı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bilgegil, M. K. (1963). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.

- Çetinkaya, F. (2019). Bekleyen'den beklenen'e Necip Fazıl Kısakürek'te değişen şair ve sevgili imajı. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 24-33.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Deny, J. (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı lehçesi)*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (1989). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gencan, T. N. (1981). *Dilbilgisi*. İstanbul: Kanaat Yayınları.
- Güler, T. (2013). Necip Fazıl Kısakürek'in hayatında ve eserlerinde tasavvuf olgusu. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 19-44.
- Hatiboğlu, V. (1988). Kelime grupları ve kuralları. *TDAY-Belleten*, 11, 203- 244.
- Karaağaç, G. (2015). *Dil Bilimi ve Anlam Bilgisi Çözümlemeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karabulut, M. (2018). Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde fikir sancısı. *Türk Dili*, 68(798), 86-91.
- Karahan, L. (2004a, 2010b, 2011c). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaörs, M. (1993). *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2005). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kükey, M. (1975). *Türkçenin Sözdizimi*. Ankara: Kardeş Matbaası.
- Okay, M. O. (2002). Necip Fazıl Kısakürek. TDV Ansiklopedisi.
- Okay, M. O. (2015). *Necip Fazıl Sıcak Yarada Kezzap*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özkan, M. & Sevinçli, V. (2013). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Özkan, vd. (2013). *Yüksek öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. İstanbul: Filiz Kitabevi Yayınları.
- Şahsuvaroğlu, L. (2003). *Necip Fazıl*. İstanbul: Alternatif Yayınları.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türk, O. (2020). Sabri Esat Siyavuşgil'in şiirlerinde geçen kelime grupları resimler ve biblolar şiirinin tahlili. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(24), 161-172.
- Üçok, N. (2004). *Genel Dilbilim (Linguistik)*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Vural, H., Böler, T. (2016). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.